

»Na prvoj crti zdravlja« - projekt za dostojanstvo i život hrvatskih branitelja

svjetlo, zadnji trenutak da nešto učinimo»

Tako se sustavno skrivaju činjenice o jednoj od najranjivijih skupina u našem društvu, a to su branitelji, te Hrvatska ne će imati podatke od čega je umrlo 34.000 hrvatskih branitelja u slobodnoj Hrvatskoj. Nikada se ne će doznati zbog čega je smrtnost tako velika, od kojih vrsta bolesti umiru i koja je prosječna dob umrlih. »Pitamo se jesu li zaslužili barem toliko da mogu biti registrirani kao bolesnici koji najčešće obolijevaju od malignih i kardiovaskularnih bolesti, te da je uzrok njihove smrti također uvjetovan ratnim djelovanjima«, navode iz udruge »Žene u Domovinskom ratu - Zadar«.

Doc. dr. Braš posebno se osvrnuo na podatke koji su objavljeni. »Oni su zabrinjavajući i tražimo kao sudionici ove konferencije što hitnije objavljivanje istinitih, točnih brojeva kako o tome koliko je branitelja počinilo suicid tako i o tome koliko ih je umrlo ili oboljelo od kojih bolesti«, istaknula je. Nadalje je kazala da je tužno da nema podataka, a za to su izdvajana sredstva i netko je odgovoran za to. »No i neovisno o tome treba hitno napraviti preventivne programe za one koji su živi i zdravi, a za one koji su već teško oboljeli treba hitno omogućiti palijativnu skrbr jer je nedopustivo da čovjek umire ili se muči sam bez potpore u Hrvatskoj.«

Zakazala struka i sustav

Voditelj ZIKZ-a prof. dr. Veljko Đorđević, koji se još početkom devedesetih godina među prvima počeo baviti problemom obola branitelja, istaknuo je da je zakazala struka i sustav. »Morali smo na vrijeme to prepoznati i ne dopustiti da sustav,

politika ili nekakvi osobni interesi budu iznad braniteljski problema, štoviše prozivam i pozivam liječničku struku da se uključi, jer ovo je posljednji vapaj hrvatskih branitelja da im se pomogne«, kazao je. Istaknuo je da zabrinjava što je u braniteljskoj populaciji stopa suicida gotovo dvostruko veća nego u općoj populaciji. »To je alarm, crveno svjetlo, zadnji trenutak da nešto učinimo i u prevenciji samoubojstava u ovoj populaciji. To je alarm da pomognemo živima te da ne budemo samo kroničari jednoga vremena, nego da kao struka, kao humanisti, kao ljudi, učinimo taj iskorak prema toj osjetljivoj populaciji. Potrebna je zato nacionalna strategija zdravlja hrvatskih branitelja.«

Od 140 na 980 malignih oboljela

Alarmantne podatke o temi »Zdravstvena slika branitelja i nji-

Zabrinjavajuće je da je od Vukovara do Iloka 2008. godine bilo 140 osoba oboljelih od malignih bolesti, a 2012. ta brojka se popela na 980. »To su podatci zabilježeni u 19 ambulanta«, kazala je dr. Mirjana Semenić Rutko, koja je i sama bila sudionica obrane Vukovara i tragedije koju su Hrvati na tom području proživjeli.

EMILIO A. TAFERL

hovah obitelji - 24 godine poslije« iznijela je dr. Mirjana Semenić Rutko koja je provela istraživanja na području Vukovarsko-srijemske županije u 19 ambulana. Zabrinjavajuće je da je od Vukovara do Iloka 2008. godine bilo 140 osoba oboljelih od malignih bolesti, a 2012. ta brojka se popela na 980. »To su podatci zabilježeni u 19 ambulana«, kazala je dr. Semenić Rutko, koja je i sama bila sudionica obrane Vukovara i

tragedije koju su Hrvati na tom području proživjeli.

Navela je niz čimbenika koji su utjecali ili utječu na takvo stanje, među ostalim i ono što je bilo u eksplozivnim sredstvima. »Utjecaj sadržaja eksplozivnih sredstava nakon dugoga vremena treba gledati kao moguću uzrok većega pobola. U svjetskim analizama poznato je da izloženost eksplozivnim sredstvima i njihovu sadržaju može i nakon

Hitan institucionalni pristup

— Konferencija »Na prvoj crti zdravlja« u dvodnevnom je programu okupila više od 300 sudionika koji su tijekom plenarnih izlaganja, izlaganja na okruglim stolovima i nizom konstruktivnih rasprava donijeli zaključke:

- Zaštita i unaprjeđenje zdravlja hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji iznimno je važno područje, koje zahtijeva kvalitetniji i hitan institucionalni pristup. Na to upućuju svi dosadašnji epidemiološki pokazatelji o mortalitetu i morbiditetu, kao i rezultati domaćih i međunarodnih istraživanja koja se bave tim područjem.
- Iako su u Hrvatskoj prisutni primjeri dobre prakse ciljane zdravstvene skrbi prema toj populaciji, još uvijek nedostaje sveobuhvatan i sustavan pristup rješavanju problema, a ne postoji ni nacionalna

strategija (ili strateški plan) zaštite i unaprjeđenja zdravlja hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji.

- Nacionalna strategija zaštite i unaprjeđenja zdravlja hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji zahtijeva interdisciplinarnu institucionalnu i izvaninstitucionalnu suradnju te bi trebala biti donesena na razini Vlade, a ne pojedinih ministarstava budući da obuhvaća brojna područja (npr. zdravstvo, socijalna skrbr, pravosuđe, obrana, znanost i obrazovanje itd.).
- U Hrvatskoj postoje stručnjaci iz svih područja zaštite i unaprjeđenja zdravlja koji žele pomoći u kvalitetnijem pristupu rješavanju toga problema.
- Brojne institucije, organizacije i pojedinci razumiju važnost toga problema i daju podršku provođenju projekta »Na prvoj crti zdravlja«.

Marijanska svetišta najčešća odredišta predaka

Dokazi o hodočašćenjima Zagrepčana

»Većina vjernika željela je s hodočašća ponijeti neku uspomenu ili dokaz da su bili u tim mjestima. Već u 11. stoljeću izrađivale su se hodočasničke oznake, a od 15. stoljeća pa do danas u uporabi su religijske medaljice kao omiljeni predmet iskazivanja pobožnosti. Iz te grupe nabožnih predmeta izdvajaju se medaljice izrađivane za pojedina svetišta te njih nazivamo hodočasničke. One, na licu ili nalijuču, sadrže prikaze svetca, milosnoga kipa ili slike koje vjernici časte u nekom svetištu. Na temelju njih moguće je prepoznati u koja su svetišta hodočastili stanovnici današnjega zagrebačkoga područja tijekom 17. i 18. stoljeća, one nam govore o mjestima koja su ti hodočasnici pohodili kako bi svjedočili, produbili te pročitali svoju vjeru i štovanje«, napominje muzejski savjetnik Mašić.

Sve prati marijanska boja

Budući da su medaljice nađene u starim i zaboravljenim grobljima

i neke od njih nisu u dobrom stanju, nije uvijek bilo jednostavno otkriti o kojem je svetištu na medaljici riječ. Tako se u poslu identifikacija motiva s hodočasničkim medaljica autor izložbe Mašić koristio mnogim tehnikama: ne samo da je konzultirao raznovrsnu literaturu na više svjetskih jezika, naručivao i prelistavao brojne kataloge, nego se uz povećalo kao pomagalo koristio i modernom tehnologijom. Nabavio je elektronski mikroskop koji snima pa je na računalu, osvjetljavajući medaljice s različitih strana, iščitao mnoge podatke. Kao dio pripreme za izložbu Muzej grada Zagreba ostvario je kontakt s aukcijskom kućom u Frankfurtu, odakle su otkupili katalog medaljica ponuđenih na prodaju 1981. godine, što im je pomoglo u rasvjetljavanju dvojbjenih situacija. »Među pronađenim medaljicama ni jedna nije od luksuznoga materijala, većina je izrađena od bakrene slitine, ali izvrstan su umjetnički rad. Primjerice u

istraživanju sam otkrio da identična medaljica kakvu smo mi našli, a prikazani su na njoj Bezgrješna i sv. Antun Padovanski, postoji u Vatikanu, ali je izrađena u srebru. Taj luksuzni primjerak potpisuju majstori rimske obitelji Hamerani, dok se na našem primjerku signatura ne vidi«, govori o nalazima arheolog Mašić.

Da hrvatski katolici osobito vole hodočastiti, a posebice u marijanska svetišta - pokazuje i ova izložba. Jer među 20 predstavljenih svetišta, čak 16 ih je posvećeno Blaženom Djevici Mariji. Upravo zato i cijeli postav prati nebeskoprava - marijanska boja. Među hodočasničkim odredištima, uz poznata svetišta u Mariji Bistrici (sl. 3), Altöttingu, Loretu, Mariazellu i Čenstohovi, tu su i mnoga manje poznata mjesta, koja ni današnjim vjernicima u Hrvatskoj nisu česta odredišta. Primjerice u svetištu Maria Taferl štuje se milosni kip Žalosne Marije, tu su i bavarska svetišta Ettal i Wies

ili pak talijanska hodočasnička mjesta Mentorella ili Monte Santo di Lussari, na tromedi Italije, Austrije i Slovenije.

»Gledano geografski, najviše hodočasničkih medaljica potječe iz Austrije i Bavorske, što se, uz blizinu tih zemalja, može tumačiti i podatkom da su početkom 17. stoljeća vladarske obitelji Wittelsbach i Habsburg promicale marijanski kult kao dio državne politike. Među medaljicama koje smo baštinili najveći broj ih je iz Mariazella, a ta brojnost povezana je s činjenicom da je Majka Milosti zaštitnica Austrije, Mađarske i slavenskih naroda. Po brojnosti medaljica svetište u Loretu isto je bilo posjećeno, a preokolo Trstata u prenošenju Nazaretske kućice znatno je vezano uz istočnu obalu Jadrana. Širenje štovanja Loretske Marije pripada razdoblju bitno obilježenoj snažnim protuosmanlijskim i protureformacijskim djelovanjima, a u njima se kao najveća zagovornica, voditeljica i zaštitnica pojavljuje Majka Božja Loretska. Naime, nakon osmanlijskoga poraza kod Lepanta 1571. godine, kad Loreto postaje vodeće europsko marijansko svetište, te nakon pobjede katoličkoga saveza nad reformatorskom vojskom kod Praga, 1620. godine, njezin kult nezastavljuje se proširio srednjom Europom«, objašnjava kontekst muzealac Mašić.

10 i više godina uzrokovati nastanak malignih bolesti. Zato treba razviti rad na terenu u izravnom kontaktu s braniteljima i njihovim obiteljima, a ne samo u institucijama«, kazala je dr. Semenić Rutko. »Treba raditi, a ne samo deklarativno stvarati pravilnike jer iskustvo rada u vrijeme ratnih zbivanja i izravan kontakt s braniteljima od 1991. pa sve do završetka obrambenoga rata daje punu sliku potreba braniteljske populacije.« Posebno se osvrnula na nepostojanje točne evidencije podataka o broju branitelja, broju ranjenih, mrtvih, nestalih - do danas, 24 godine poslije.

»Nakon konačne mirne reintegracije i povratka na razrušena ognjišta slijedio je susret s dojučerašnjim agresorom koji je dobio aboliciju. Tu je susret sa silovateljima koji su zaposleni u državnim tvrtkama, pa čak i policiji. Teškoćama pridonosi i šutnja svjedoka o mjestima pogubljenja i pokapanja.« Dr. Semenić Rutko posebno se osvrnula na pitanje Erdutskega sporazuma. Što on znači i gdje je obznanjen? Koliko traže »sporazum«? Koliko tko ima pravo stavljati potpise u ime onih koji provode sporazum? Stalno se govori o »ugroženosti« manjine. A gdje je većina i gdje su njihova prava?

Na konferenciji je bilo govora i o braniteljskom prosvjedu u Savskoj kojim je sprječeno donošenje zakona o hrvatskim braniteljima u kojem se pokušalo izjednačiti žrtvu i agresora te je omogućeno braniteljima druženje, što bi moglo poslužiti kao formula veteranskoga centra. K tomu, desetak branitelja nema nikakva krova nad glavom, a to im omogućava šator u Savskoj. ■

Neke medaljice na sebi nose obilježja dvaju odredišta, posebice ona koja su blizu jedna drugomu, a razlog je što su nekada, kao i danas, hodočasnici znali posjetiti dva ili više svetišta tijekom jednoga hodočašća. Među svetištima koja nisu povezana s Blaženom Djevičom Marijom dva su hodočasnička odredišta koja su na medaljicama povezana uz Krista i njegovu muku, a riječ je o mjestima Sirolo i Wies, dok se u Sonntagbergu štuje Presveto Trojstvo, a u Kölnu relikvije Sveta tri kralja. Zanimljivo je da se na izložbi mogu vidjeti i tri medaljice povezane sa središtem kršćanstva, Rimom, ali to odredište nije ucrtno kao hodočasničko mjesto na karti.

Muzealac Mašić pojašnjava: »Nameće se pitanje jesu li te medaljice nabavljene u Rimu pa potom prodavane diljem Europe ili su odraz hodočašćenja u Rim. Budući da se prema medaljicama hodočašćenje u Rim sa sigurnošću može potvrditi samo na temelju medaljica s prikazom slavljenja jubileja ili nekoga drugoga događaja, poput kanonizacije, a kojih među promatranim primjercima nema, Rim nije zastupljen među hodočasničkim odredištima iako je odlazaka u Rim sigurno bilo.«

Sve to pokazuje izraz vjere i štovanja nekadašnjih vjernika, koje su zahvala, molbe i druge nakane poticale na hodočašće. Do danas se motivi onih koji se odvažaju krenuti na put nisu mnogo promijenili, ali rjeđe nego inače nose medaljice kao uspomene na hodočašća. ■